

ÉRTEKEZÉSEK

A NEMZETGAZDASÁGTAN ÉS STATISZTIKA KÖRÉBŐL.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

A NEMZETGAZD. S STATISZTIKAI ÁLLANDÓ BIZOTTSÁGNAK RENDELETÉBŐL,

SZERKESZTI FÖLDES BÉLA, A BIZ. JEGYZŐJE.

I. KÖTET.

TIZEDIK SZÁM.

1883.

A KÖZSÉGI PÉNZÜGY FŐBB EREDMÉNYEI HAZÁNKBAN

AZ 1881. ÉVI JÓVÁHAGYOTT KÖLTSÉGVETÉSEK ALAPJÁN.

IRTA

DR. JEKELFALUSSY JÓZSEF

MINISZTERI TITKÁR,

A M. TUD. AKADÉMIA NEMZETG. ÉS STATISZTIKAI BIZOTTSÁGÁNAK TAGJA.

BUDAPEST, 1883.

A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

AZ AKADÉMIA ÉPÜLETÉBEN.

NEMZETGAZDASÁGI ÉS STATISZTIKAI ÉVKÖNYV.

A MAGYAR TUDOM. AKADEMIA NEMZETGAZDASÁGI ÉS STATISZTIKAI ÁLLANDÓ
BIZOTTSÁGÁNAK MEGBIZÁSÁBÓL SZERKESZTI

Dr FÖLDES BÉLA

A STATISZTIKA NYILV. RK. TANÁRA A BUDAPESTI EGYETEMEN, A MAGY. TUD. AKADEMIA NEMZET-
GAZDASÁGI ÉS STATISZTIKAI BIZOTTSÁGÁNAK JEJYZÓJE.

Első évfolyam. — 1883.

IV és 238 l. — Ára 1 frt 60 kr.

A MAGYAR TUD. AKADEMIA KÖNYVKIADÓ HIVATALA.

A közviszonyok és gazdasági állapotok iránti gyors tájé-
kozás korunkban — a par excellence állampolgári korban —
általánosan érzett szükség. Mindenkit közvetlenül vagy köz-
vetve érint a közviszonyok alakulása; majdnem mindenki
közvetlenül vagy közvetve részt vesz a közügyek elintézésében:
mint képviselő, hivatalnok, törvényhatósági vagy községi bizott-
sági tag, iskolaszéki tag, mint nagy vállalatok igazgatója, rész-
vényese, igazgató-tanácsosa stb., — ezen működésében mind-
untalan tájékozni kell magát a közelet különböző nyilvánulá-
sai iránt.

A nyugati művelt államok irodalmában ezen szükségnek
megfelelőleg összefoglaló *«Évkönyv»* természetű munkákat talá-
lunk, melyek évről évre tájékozást nyújtanak a közviszonyok
iránt és tanulságos visszapillantást engednek a múltra. Ilyen
vállalat a *negyven és öta* francia nyelven megjelenő: *«Annuaire
de l'économie politique et de la statistique»*.

Ily évkönyv kiadását határozta el a m. t. akadémia nem-
zetgazdasági és statisztikai állandó bizottsága. *Az évkönyv köz-
életünk és különösen a közgazdasági élet legfontosabb mozzanatait
öleli föl, a népességet és népesedési mozgalmat, a mezőgazdaságot,
állattenyésztést, bányászatot, az ipart, a bel- és külkereskedelmet,
az országnak be- és kivitelt, az osztrák-magyar vámterület áru-
forgalmát; a hitelügyet, a pénzpiacot és tőzsdét, vasuti és hajó-
zási forgalmat, állami, megyei és községi pénzügyet, a közokta-
tást, az igazságszolgáltatást, a politikai és közművelődési élet
statisztikáját (országgyűlési választókat, sajtóviszonyainkat), a
hadügyet, a külföldi államok viszonyainak statisztikai összeha-
sonlítását, a bel- és külföldi gazdasági törvényhozást, a bel- és
külföldi irodalmat, a főváros közgazdasági viszonyait, az aka-
démia nemzetgazdasági és statisztikai bizottságának működését,
az ott tartott felolvasások rövid összefoglalását, az azokhoz fűződő
vitékat stb.*

Ezen gazdag tartalma mellett nem vélünk csalódní, ha
azt mondjuk, hogy a *«Nemzetgazdasági és statisztikai Évkönyv»*

A KÖZSÉGI PÉNZÜGY FŐBB EREDMÉNYEI HAZÁNKBAN

AZ 1881. ÉVI JÓVÁHAGYOTT KÖLTSÉGVETÉSEK ALAPJÁN.

IRTA

DR. JEKELFALUSSY JÓZSEF

MINISZTERI TITKÁR,

A M. TUD. AKADÉMIA NEMZETG. ÉS STATISZTIKAI BIZOTTSÁGÁNAK TAGJA.

BUDAPEST, 1883.

A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

AZ AKADÉMIA ÉPÜLETÉBEN.

A községi autonómia hatáskörének tágítására irányuló törekvések leginkább csak korunkban jutottak teljesen érvényre; hathatósan előmozdítván ez által a községi élet fejlődését, de egyúttal szaporítva a helyi hatóságokra háruló feladatokat és ezzel karöltve az állampolgárok által viselendő terheket is és így csak természetes, hogy az autonómia politikai, különösen pedig pénzügyi fejlődés szempontjából, nagyobb fontosságot, csak az újabb időben nyert. De ez aránylag rövid idő is elégséges volt arra, hogy az eddig majdnem teljesen elhanyagolt községi pénzügy, az állami adóügy nagy reformkérdései mellett is, mindinkább előtérbe lépjen és tüzetes tanulmányok alapjául szolgálván, kiváló mérvben foglalkoztassa a kormányt és a szakembert egyaránt.

Igaz ugyan, hogy a községi háztartás csak egyes kisebb társadalmi csoportok s bennök az egyének szükségéinek és igényeinek kielégítésére törekszik, céljaiban azonban — főleg napjainkban, midőn a helyi hatóságokra az eddig szoros értelemben vett állami, sőt kormányi feladat is ruháztatik — csak az állam hasonló tevékenységével halad egy irányban. S valamint az államéletben, a közigazgatási szervezet mikéntje leginkább a költségvetésben tükröződik vissza, épen úgy, sőt még inkább, a községi kormányzat meg vagy meg nem felelő voltáról is, teljes és kimerítő képet csak úgy nyerhetünk, ha ismerjük pénzügyeit, ismerjük azon terheket, melyek e czímen az állampolgárok vállaira nehezednek.

Innen magyarázható a községi pénzügyek iránt majd mindenütt nyilvánuló osztatlan érdeklődés, mely kész megküzdeni azon nehézségekkel is, melyekbe a községi pénzügy statisztikai felvétele, az ezernyi egyes községi gazdaságokra való szétforgácsolódás következtében ütközik. Sőt a kérdés egész akút jelleget öltött az oly államokban, hol a községi adóztatás reformja a törvényhozás közvetlen feladataul ismertetett. Így állanak a

viszonyok például Németországban, különösen Poroszországban, hol a községi és önkormányzati pénzügy kérdése nemcsak beható és alapos tanulmányok tárgya, de kimerítő és részletes statisztikai felvételek alapjául is szolgált. E felvételek célja azonban nemcsak az, hogy a begyülemelő anyagból a községi adó általi megterheltetés mérvét ismerjék meg, hanem az is, hogy a községi adó megterheltetésnek a legnagyobb mértékben különféle s a történeti fejlődés folyamán érvényesült rendszereiről is megbízható és számadatokkal támogatott felvilágosítást nyerjenek.

Hazánkban, a községi adórendszerek ily sokfélesége nem képezheti vizsgálódásunk tárgyát, mert nálunk a községi adóztatási ügy, törvényhozásilag rendezve lévén, majdnem kizárólag az egyenes pótagó rendszerén alapul. Ez irányban tehát adatgyűjtésre szükségünk nem volt, hanem igenis kívánatosnak látszott a megterheltetés terjedelméről és különösen a községek által, az egyenes államadók után pótagó címén szedett adók nagyságáról és mennyiségéről megbízható felvilágosítást nyerni; mert a polgárok adóképesége, biztonsága és mivelődése ép úgy, mint az állam ereje is, sok tekintetben függ azon mértéktől, melyben az autonómia, a polgárok tulságos megterheltetése nélkül, az ujjabb kor kívánalmainak megfelelni képes.

De kívánatosnak látszik a községek pénzügyéről tájékoztató adatokat szereezni azért is, mert alig tévedünk, ha azt állítjuk, hogy hazánkban is, épúgy mint másutt, az adók és főleg az egyenes adók nyomasztó magassága miatti panaszok oka, ha nem is mindig, de igen sok esetben nem annyira az állami adókkal, mint sokkal inkább a községi pótagókkal való megterheltesben keresendő.

A községek által kivetett pótagók ugyanis, úgy magasságuknál fogva, valamint és főleg az aránytalanságot tekintve, melyben azok az adóköteles polgárok vállaira nehezednek, az egyenes állami adóknál sokkal nagyobb mértékben alkalmasak arra, hogy felköltsek a túlterheltes érzetét. Az egyenes adók, bár kezelésük könnyebb, mert a közönséget közvetlenül s első sorban illetik, a közvetett adóknál súlyosabbaknak szoktak tartatni s így az adófizető rendesen elégtelenséggel fogadja bármily

csekély mértékben eszközölt emeltetésüket, mely elégtelenség csak fokozódik, ha magas pótdadók is járulnak hozzá. Tetézi ezt még azon körülmény is, hogy míg az állami adók mindenütt lehetőleg arányosan és egyenlő alapelvek szerint szedettek, addig a pótdadókkal való megterheletésnek úgy magasságára, valamint elosztására nézve is, az egyes községekben a legnagyobb különféleség uralkodik.

Hézagot pótló munkát teljesített tehát az orsz. m. kir. statisztikai hivatal, midőn felkarolva az eddig nálunk teljesen parlagon heverő községi pénzügy statisztikáját, az 1881. évi községi költségvetések alapján, bemutatja hazánk községi háztartásainak főbb adatait.

Eleddig csak egyes monografiák* segédelmével lehetett bepillantani a községi háztartás beléletébe, de ezeknél is vajmi kevés szerző fordítá figyelmét e fontos tárgyra és mai napig még csak arról sem volt sejtelmünk, hogy mennyibe kerül nálunk a községek adminisztrációja? Ily körülmények között kétszeres hálával ragadom meg az alkalmat, midőn az orsz. statisztikai hivatal érdemdús igazgatójának szíves beleegyezésével azon helyzetbe jutottam, hogy a még sajtó alatt levő, de már legközelebb napvilágot látó, nagy terjedelmű munkát, mely községeinkint mutatja ki a cselekvő és szenvedő vagyon állását, nem különben az egyes községek bevételeit és kiadásait, az általuk szedett pótdadók százalékát és mennyiségét, szóval a községi háztartás főbb adatait, jelen igénytelen értekezésem alapjául felhasználhatom.

Áttérve immár a rendelkezésemre bocsátott anyag részletes ismertetésére s lehetőleg megtartva az említett műben követett sorrendet, bemutatom mindenekelőtt a községi leltárok alapján kiderített *cselekvő vagyon* becserértékét, mely az 1881. évben:

a kis- és nagyközségekben	98.876,260	frt 74 kr.
a rendezett tanácsú városokban	62.279,861	frt 14 kr.
a törv. j. bíró városokban	138.726,572	frt 44 kr.
összesen					299.882,694	frt 32 kr.

* Érdekes, bár hazánkról csak töredékes adatokat nyújt *Hegedűs Sándor*: «Az önkormányzat és pénzügye» czimű alapos szakismerettel irt munkája, nemkülönben dr. *Földes Béla* «A községi pénzügyről» czimű értekezése is.

értéket képviselt, miből Budapest fővárosra 62.781,779 forint esik.

Részint ezen közel háromszáz millió értéket képviselő törzsvagyon jövedelmei, részint a pótdadón kívüli egyéb bevételek, úgy mint: vadászati és halászati haszonbér, erdei büntetéspénzek, községi bizonyítványok díja, kövezeti és vásári vámok, a pótdadó-megváltás czímén kötött egyezményből folyó bevételek stb. képezik községeink azon jövedelmeit, melyekből — törvényeink értelmében — első sorban tartoznak önkormányzati és közigazgatási költségeiket fedezni és, csak a mennyiben ezek elégségesek nem volnának, van helye a községi pótdadó kivetésnek.

A jelen első felvétel alkalmával nem tetetett különbség a községek ingatlan és ingó törzsvagyona között, sőt a begyűlt anyagból az sem tűnik ki, hogy minő összeget jövedelmezett a törzsvagyon és minő összegek folytak be az egyéb bevételek czímén, pedig e két bevételi forrás külön-külön kimutatva, közgazdasági szempontból is fontos lett volna; de nehogy a rovatok sokasága az összes anyag megbízhatóságát alterálja, a jelen felvételnél e megkülönböztetés mellőztetett és így mi is az alábbiakban a törzsvagyon jövedelmeit és az egyéb, a pótdadón kívüli bevételeket, csak egy összegben mutatjuk ki.

E szerint *a bevételek* :

a kis- s nagyközségekben	---	---	---	---	10.742,346	frt	63	kr.
a rendezett tanácsú városokban	---	---	---	---	5.970,237	frt	81	kr.
a törv. j. bíró városokban	---	---	---	---	11.092,190	frt	21	kr.
összesen					27.804,774	frt	65	kr.

rúgnak, mely összegek a községek közigazgatási költségeire *első sorban* fordítandók. Itt még megjegyezzük, hogy ugyancsak e fenti bevételek között szerepelnek a tetemes összeget képviselő múlt évi pénzmaradványok, nem különben a közbirtokosság által átengedett regale jövedelmek és egyéb, a földbirtokosok által, a községi kiadásokra önkényt felajánlott összegek is; végre ide soroltattak azon kiadási tételek is, melyeket uradalmi községeknél az illető uradalom birtokosa sajátjából fedezett.

Szembeállítva már most ezen bevételeket a községek adminisztrációjára szükséges *kiadási előirányzattal*, mely :

a kis- s nagyközségekben	--- --	16.374,000 frt 39 kr.
a rend. tan. városokban	--- --	6.979,065 frt 77 kr.
a törv. jog. bíró városokban	--- --	14.187,236 frt 15 kr.
összesen		37.540,302 frt 31 krban *

lön megállapítva, azt látjuk, hogy *a fedezetlen kiadási többlet*

a kis- s nagyközségekben	--- --	6.535,743 frt 76 kr.
a rend. tan. városokban	--- --	1.084,262 frt 53 kr.
a törv. jog. bíró " " " " " "	--- --	3.095,045 frt 94 kr.
összesen		10.715,052 frt 23 kr.

Hogy ezen összeg a kiadási és bevételi különbözettel nem vág teljesen össze, az onnan van, mert több községnél összesen 979,524 frt 57 kr. bevételi többlet volt előirányozva, mi természetesen a többi községek fedezetlen kiadási többletét nem apasztja.

Mig tehát a kis- és nagyközségekben az összes kiadásoknak csak 60.49% nyeri fedezetét a törzsvagyon jövedelmeiből és egyéb helyi bevételekből, addig a törv. joggal bíró városokban e százalék már 78.42, a rend. tanácsú városokban pedig épen 85.09-re emelkedik. E feltűnő aránykülönbség abban leli magyarázatát, hogy a városok aránytalanul nagyobb törzsvagyonnal rendelkeznek, másrészt, s ez főleg a törv. joggal bíró városokra áll, hogy számos oly bevételi forrásokat is vesznek és vehetnek igénybe, melyek felhasználására a kis- és nagyközségek már természetüknél, de a törvéynél fogva sem képesek. És ha dacára ez utóbbi körülménynek, mégis azt látjuk, hogy a törv. j. bíró városok kedvezőtlenebb arányt tüntetnek fel, mint a rendezett tanácsú városok, az viszont abban leli magyarázatát, hogy az előbbieik közigazgatási összes költségeiket saját erejük-ből tartoznak fedezni s ezenkívül, nagyvárosiasbb jellegüknél fogva, számos oly kiadásokat kénytelenek viselni, melyeket az utóbbiak legtöbbször nem is érdekelnek megtenni.

Lássuk most az egyes törvényhatóságok szerint a községi *közigazgatási költségek magasságát*. Ezt leghelyesebben úgy tüntethetjük fel, ha a törvényhatóságok összes községi közigazgatási költségeit a népességhez viszonyítjuk. Nehogy azonban

* Az önkormányzati kiadások tehát az összes állami kiadásoknak hazánkban csak 11.78%-kát képezik, míg ellenben Nagy-Britanniában 54, Belgiumban 51, Dániában 46, Olaszországban 31, Hollandiában 29 és Franciaországban 21%-kát.

az alább közlendő kimutatás félreértésekre szolgáltasson okot, szükségesnek tartom megjegyezni, hogy e kimutatás nem azon terheket tünteti fel, melyeket a községi lakosok pótdadó címén viselnek, — ez utóbbit később lesz szerencsém külön kimutatásban tárgyalni, — hanem az összes költségekre vonatkozik, melyek részint a törzsvagyon jövedelmeiből, részint egyéb helyi bevételekből s csak részben fedeztetnek pótdadók útján. A törvényhatóságok sorrendjét az átlag számok magassága szerint állapítottuk meg.

E szerint:

A) Megyék*:	a községi közigazgatási költségek összege volt	esik tehát egy-egy lélekre
1. Brassómegye --- --- ---	632,320 frt 41 kr.	7 frt 53 kr.
2. Szeben " --- --- ---	600,115 " 86 "	4 " 24 "
3. Moson " --- --- ---	335,714 " 62 "	4 " 13 "
4. Szabolcsmegye --- --- ---	826,071 " 03 "	3 " 86 "
5. Zólyom " --- --- ---	380,946 " 48 "	3 " 70 "
6. Bács-Bodrogszegye --- --- ---	1.780,124 " 56 "	3 " 48 "
7. Nagy-Küküllő " --- --- ---	453,149 " 63 "	3 " 42 "
8. Csongrád " --- --- ---	342,809 " 04 "	3 " 30 "
9. Szepes " --- --- ---	537,195 " 41 "	3 " 09 "
10. Barsmegye --- --- ---	413,741 " 25 "	2 " 91 "
11. Pest-Pilis-Solt-Kis-Kúnm. --- --- ---	1.664,710 " 19 "	2 " 86 "
12. Pozsonymegye --- --- ---	727,048 " 66 "	2 " 73 "
13. Temes " --- --- ---	897,826 " 97 "	2 " 64 "
14. Esztergommegye --- --- ---	185,544 " 77 "	2 " 57 "
15. Csanád " --- --- ---	279,097 " 21 "	2 " 56 "
16. Gömör " --- --- ---	415,142 " 92 "	2 " 51 "
17. Besztercze-Naszódmegye --- --- ---	215,708 " 38 "	2 " 27 "
18. Aradmegye --- --- ---	590,857 " 71 "	2 " 20 "
19. Jász-Nagy-Kún-Szolnokm. --- --- ---	593,823 " 33 "	2 " 13 "
20. Háromszékmegye --- --- ---	262,447 " 75 "	2 " 09 "
21. Torontál " --- --- ---	1.053,573 " 10 "	2 " 05 "
22. Hajdúmegye --- --- ---	238,586 " 91 "	1 " 95 "
23. Csik " --- --- ---	211,908 " 06 "	1 " 91 "
24. Heves " --- --- ---	384,391 " 03 "	1 " 84 "
25. Sopron " --- --- ---	469,637 " 42 "	1 " 84 "
26. Békés " --- --- ---	416,032 " 85 "	1 " 81 "

* Ugy ezen, valamint a még következő ily törvényhatóságok szerinti kimutatásoknál, a rend. tan. városok helyikimelés végett és mint-hogy az általános közigazgatási szükségek fedezéséhez is, a megyei adó-alapba kontribuálnak, a megyei összeggel együtt vannak kitüntetve.

	a községi közigazgatási költségek összege volt	esik tehát egy-egy lélekre
27. Tolnamegye --- --- ---	405,669 frt 80 kr.	1 frt 73 kr.
28. Zala „ --- --- ---	587,336 „ 40 „	1 „ 63 „
29. Nyitra „ --- --- ---	566,480 „ 96 „	1 „ 53 „
30. Szolnok-Dobokamegye ---	289,959 „ 65 „	1 „ 50 „
31. Borsodmegye --- --- ---	284,306 „ 13 „	1 „ 46 „
32. Sáros „ --- --- ---	234,937 „ 61 „	1 „ 39 „
33. Baranyamegye --- --- ---	358,752 „ 64 „	1 „ 36 „
34. Fejér „ --- --- ---	248,721 „ 75 „	1 „ 35 „
35. Bihar „ --- --- ---	542,942 „ 33 „	1 „ 31 „
36. Győr „ --- --- ---	113,700 „ 86 „	1 „ 28 „
37. Liptó „ --- --- ---	94,954 „ 75 „	1 „ 27 „
38. Hont „ --- --- ---	124,501 „ 39 „	1 „ 24 „
39. Nógrád „ --- --- ---	233,544 „ 68 „	1 „ 21 „
40. Alsó Fehérmegye --- ---	214,167 „ 97 „	1 „ 20 „
41. Fogaras „ --- --- ---	101,803 „ 78 „	1 „ 20 „
42. Veszprém „ --- --- ---	249,281 „ 76 „	1 „ 20 „
43. Kis-Küküllő „ --- --- ---	110,078 „ 93 „	1 „ 19 „
44. Komárom „ --- --- ---	164,446 „ 31 „	1 „ 19 „
45. Krassó-Szörénymegye ---	447,893 „ 25 „	1 „ 17 „
46. Udvarhelymegye --- --- ---	123,108 „ 96 „	1 „ 17 „
47. Bereg „ --- --- ---	178,120 „ 40 „	1 „ 16 „
48. Hunyad „ --- --- ---	278,004 „ 85 „	1 „ 12 „
49. Szatmár „ --- --- ---	301,540 „ 91 „	1 „ 10 „
50. Trencsén „ --- --- ---	262,452 „ 63 „	1 „ 07 „
51. Vas megye --- --- ---	378,145 „ 46 „	1 „ 05 „
52. Torda-Aranyosmegye --- ---	143,161 „ 14 „	1 „ 04 „
53. Maros-Torda „ --- --- ---	145,762 „ 33 „	1 „ 00 „
54. Somogy „ --- --- ---	287,746 „ 11 „	0 „ 94 „
55. Abauj-Torna „ --- --- ---	143,920 „ 12 „	0 „ 91 „
56. Szilágys „ --- --- ---	153,225 „ 20 „	0 „ 90 „
57. Zemplénmegye --- --- ---	245,899 „ 06 „	0 „ 90 „
58. Ung „ --- --- ---	103,846 „ 18 „	0 „ 82 „
59. Kolozs „ --- --- ---	125,694 „ 16 „	0 „ 76 „
60. Turóc „ --- --- ---	31,449 „ 03 „	0 „ 68 „
61. Árva „ --- --- ---	54,214 „ 55 „	0 „ 66 „
62. Mármaros „ --- --- ---	139,491 „ 59 „	0 „ 61 „
63. Ugocsa „ --- --- ---	35,276 „ 98 „	0 „ 54 „
Osszesen és átlag	23.353,066 frt 16 kr.	1 frt 85 kr. *

* Esik pedig:

a kis- és nagyközségekre --- --- ---	1.41
a rendezett tanácsú városokra --- --- ---	6.76
Átlag	1.85

B) Törvényhatósági joggal bíró városok:

	a községi közigazgatási költségek összege volt	esik tehát egy-egy lélekre
1. Budapest sz. kir. és főváros ---	6.374,796 frt 00 kr.	17 frt 68 kr.
2. Sopron sz. kir. város ---	385,084 " 24 "	16 " 58 "
3. Kassa sz. kir. város ---	406,647 " 92 "	15 " 58 "
4. Pozsony sz. kir. város ---	696,885 " 49 "	14 " 52 "
5. Győr sz. kir. város ---	297,260 " 54 "	14 " 17 "
6. Debreczen sz. kir. város ---	673,466 " 78 "	13 " 17 "
7. Kolozsvár " " " ---	343,579 " 88 "	11 " 48 "
8. Szatmár-Németi sz. kir. város	225,289 " 84 "	11 " 43 "
9. Arad " " "	406,140 " 00 "	11 " 42 "
10. Szeged " " "	825,697 " 70 "	11 " 21 "
11. Komárom " " "	146,004 " 12 "	11 " 14 "
12. Temesvár " " "	370,508 " 00 "	11 " 00 "
13. Versecz törvh. joggal felr. "	224,965 " 89 "	10 " 08 "
14. Pécs sz. kir. város ---	280,643 " 60 "	9 " 78 "
15. Szabadka sz. kir. város ---	598,767 " 84 "	9 " 76 "
16. Nagyvárad tvh. jog. felr. város	295,983 " 33 "	9 " 45 "
17. Székes-Fehérvár sz. kir. "	241.249 " 06 "	9 " 42 "
18. Ujvidék " " "	195,115 " 68 "	9 " 15 "
19. Zombor " " "	220,438 " 19 "	8 " 93 "
20. Maros-Vásárhely " " "	93,313 " 15 "	7 " 24 "
21. Pancsova törvh. jog. felr. "	120,002 " 48 "	7 " 01 "
22. Baja " " "	120,172 " 45 "	6 " 25 "
23. Kecskemét sz. kir. "	278,429 " 23 "	6 " 20 "
24. H.-M.-Vásárhely tvh. j. felr. v.	291,623 " 26 "	5 " 72 "
25. Selmecz- és Béalánya sz. k. v.	75,171 " 47 "	4 " 92 "
Összesen és átlag	14.187,236 frt 15 kr.	12 frt 76 kr.
Főösszeg	37.540,302 frt 31 kr.	2 frt 73 kr.

A fenti kimutatás az összes kiadási költségek összegét és viszonylagos magasságát tüntette fel, érdekes lesz további vizsgálódásunk tárgyává tenni, hogy ezen költségnek hány százaléka nyeri fedezetét a törzsvagyon jövedelmeiből és mennyi pótladók útján. Megjegyzendő, hogy a törvényhatóságok oly sorrendben következnek, a minőben a pótladók százaléka az egyéb fedezettel szemben növekszik.

A viszony következőleg alakul:

		Az összes kiadási költségekből fedezettett	
A) Megyék:		a törzsvagyoni jövedel- meiből s egyéb helyi bevételekből % -ban	pótladó utján %-ban
1. Szebenmegye	---	99.15	0.85
2. Csik	"	96.09	3.91
3. Nagy-Küküllőmegye	---	95.91	4.09
4. Udvarhelymegye	---	95.22	4.78
5. Háromszékmegye	---	94.46	5.54
6. Mosonmegye	---	94.01	5.99
7. Besztercze-Naszódmegye	---	91.11	8.89
8. Brassó	"	91.08	8.92
9. Zólyom	"	89.47	10.53
10. Szepes	"	89.37	10.63
11. Bars	"	88.60	11.40
12. Gömör	"	83.81	16.19
13. Kis-Küküllő	"	83.63	16.37
14. Sopron	"	83.62	16.38
15. Fogaras	"	83.30	16.70
16. Szaboies	"	83.01	16.99
17. Temes	"	82.19	17.81
18. Maros-Torda	"	80.91	19.09
19. Hajdu	"	79.90	20.10
20. Hont	"	79.82	20.18
21. Sáros	"	75.98	24.02
22. Torda-Aranyos	"	74.87	25.13
23. Pest-Pilis-Solt-Kis-Kűnmege	---	71.95	28.05
24. Bereg	"	70.39	29.61
25. Pozsony	"	70.07	29.93
26. Bács-Bodrog	"	69.56	30.44
27. Alsó-Fehér	"	68.19	31.80
28. Torontál	"	67.24	32.76
29. Zala	"	63.14	36.86
30. Kolozs	"	62.51	37.49
31. Jász-Nagy-Kűn-Szolnok	"	62.21	37.79
32. Esztergom	"	60.71	39.29
33. Nyitra	"	60.69	39.31
34. Baranya	"	60.62	39.38
35. Liptó	"	60.43	39.57
36. Arad	"	58.91	41.09
37. Szatmár	"	57.73	42.27
38. Vas	"	56.80	43.20
39. Csanád	"	54.76	45.24
40. Veszprém	"	54.73	45.27
41. Tolna	"	54.19	45.81

							Az összes kiadási költségekből fedeztetett	
							a törzsvagyon jövedel- meiből s egyéb helyi bevételekből %-ban	pótadó utján %-ban
42.	Szilágymegye	---	---	---	---	---	54.17	45.83
43.	Szolnok-Dobokamegye	---	---	---	---	---	53.65	46.35
44.	Hunyad	"	---	---	---	---	52.31	47.69
45.	Komárom	"	---	---	---	---	49.32	50.68
46.	Borsod	"	---	---	---	---	49.35	50.75
47.	Trencsén	"	---	---	---	---	48.72	51.28
48.	Abauj-Torna	"	---	---	---	---	48.61	51.39
49.	Nógrád	"	---	---	---	---	47.17	52.83
50.	Győr	"	---	---	---	---	46.85	53.15
51.	Heves	"	---	---	---	---	45.83	54.17
52.	Krassó-Szörény	"	---	---	---	---	44.50	55.50
53.	Bihar	"	---	---	---	---	43.53	56.47
54.	Turócz	"	---	---	---	---	41.61	58.39
55.	Békés	"	---	---	---	---	41.57	58.43
56.	Csongrád	"	---	---	---	---	39.71	60.29
57.	Fejér	"	---	---	---	---	39.71	60.29
58.	Árva	"	---	---	---	---	38.12	61.88
59.	Ung	"	---	---	---	---	34.52	65.48
60.	Mármaros	"	---	---	---	---	33.98	66.02
61.	Somogy	"	---	---	---	---	32.24	67.76
62.	Zemplén	"	---	---	---	---	25.99	74.01
63.	Ugocsa	"	---	---	---	---	18.10	81.90
Összesen							67.84	32.16

B) Törvényh. joggal bíró városok:

1.	Debreczen sz. k. v.	---	---	---	---	---	100.00	—
2.	Maros-Vásárhely sz. k. v.	---	---	---	---	---	100.00	—
3.	Kecskemét sz. k. v.	---	---	---	---	---	92.62	7.38
4.	Kassa sz. k. v.	---	---	---	---	---	90.60	9.40
5.	Pancsova tvhj. f. v.	---	---	---	---	---	90.25	9.75
6.	Szabadka sz. k. v.	---	---	---	---	---	89.17	10.83
7.	Pozsony sz. k. v.	---	---	---	---	---	86.47	13.53
8.	Selmecz és Bélabánya sz. k. v.	---	---	---	---	---	86.46	13.54
9.	Kolozsvár sz. k. v.	---	---	---	---	---	83.40	16.60
10.	Szeged sz. k. v.	---	---	---	---	---	83.04	16.96
11.	Baja tvhj. f. v.	---	---	---	---	---	82.92	17.08
12.	Ujvidék sz. k. v.	---	---	---	---	---	80.85	19.05
13.	Sopron sz. k. v.	---	---	---	---	---	80.14	19.86
14.	Komárom sz. k. v.	---	---	---	---	---	78.57	21.43
15.	Szatmár-Németi sz. k. v.	---	---	---	---	---	78.03	21.97

				Az összes kiadási költségekből fedeztetett	
				a törzsvagyron jövedel- meiből s egyéb helyi bevételekből %o-ban	pótadó útján %o-ban
16.	Nagyvárad tvhj. f. v.	---	---	75.67	24.33
17.	Zombor sz. k. v.	---	---	75.23	24.77
18.	Székes-Fehérvár sz. k. v.	---	---	75.16	24.85
19.	Budapest sz. k. és főváros	---	---	74.06	25.05
20.	Pécs sz. k. v.	---	---	73.16	26.84
21.	Arad sz. k. v.	---	---	71.86	28.14
22.	Temesvár sz. k. v.	---	---	71.16	28.84
23.	Versecz tvhj. f. v.	---	---	62.84	37.16
24.	Győr sz. k. v.	---	---	61.72	38.28
25.	H.-Mező-Vásárhely tvhj. f. v.	---	---	55.10	44.90
Összesen				78.42	21.58
Főösszeg				71.84	28.16

Ha már most ezen a két fenti táblázatban kitüntetett viszonyokat egybevetjük, azt látjuk, hogy a legtöbb oly megyei törvényhatóság területén, hol a községi közigazgatás költségei nagyobbára a törzsvagyron jövedelmeiből, vagy egyéb helyi bevételekből nyerik fedezetüket, az adminisztráció költségei is aránytalanul magasabbak, mint az oly törvényhatóságok területén, hol e kiadások főleg póttadó által fedeztetnek. Így például Szebenmegyében, hol a kiadásoknak csak 0.85 %o-ka fedeztetik póttadó útján, községi közigazgatási költség czimén egy-egy lélekre 4 frt 24 kr. jut, Brassómegyében 8.92 %o-nyi póttadó mellett 7 frt 53 kr., Mosonmegyében 5.99 %o-nyi póttadó mellett 4 frt 13 kr., Zólyom-megyében 10.53 %o-nyi póttadó mellett 3 frt 70 kr. stb. Ellenben Ugocsamegyében 81.90 %o-nyi póttadó mellett csak 54 kr., Somogy-megyében 67.76 %o-nyi póttadó mellett 94 kr. stb.

De nemcsak ezen megyei átlagszámok, hanem az egyes községek költségvetései is e feltűnő körülményt tüntetik elő és itt e viszony még feltűnőbb, mert ha a megyei átlagoknál még fel is hozható, hogy egyik vagy másikban jobb és így talán költségesebb is a községek adminisztrációja, de mit mondjunk akkor, ha azt tapasztaljuk, hogy egy-egy megye területén, ugyanazonos viszonyok között levő és majdnem egyenlő lélekszámmal bíró községek kiadásai is, oly helyeken, hol saját vagyonukból nyerik fedezte-

tüket, sokkal nagyobbak, mint az oly helyeken, hol többé-kevésbbé pótdadó igénybevételével fedezik?

Ez állításom igazolására is csak egyes kirívóbb példákat mutatván be, azt látjuk, hogy:

Abaujmegye Alsó-Meczenzéf községében, hol pótdadó kivette nem volt, községi közigazgatás czímén egy-egy lélekre 6 frt 24 kr. jut, ellenben Göncz községben 18.46%-nyi pótdadó mellett már csak 1 frt 11 kr., Felső-Meczenzéfben 0.00% p. m. 5 frt 73 kr., Kassa-Ujfaluban 16.31% p. m. 32 kr.

Aradmegyében Nagy-Halmágyon 0.00%-nyi pótdadó m. 3 frt 59 kr., Kis-Halmágyon 50.33% p. m. 1 frt 91 kr., Galsán 0.00% p. m. 3 frt 70 kr., Kereken 14.15% p. m. 1 frt 56 kr.

Bács-Bodrogmegyében Szent-Tamás, Mohol, Ó-Becse és Torzsa községekben, hol pótdadó kivette nem volt, 14 frt 5 kr., 11 frt 60 kr., 9 frt 89 kr. és 4 frt 67 kr. jut egy-egy lélekre, ellenben Titelen 65.40, Lokkon 79.50, Cservenkán 18.00 és Bajmokon 24.00%-nyi pótdadó mellett csak 3 frt 96 kr., 3 frt 78 kr., 1 frt 83 kr. és 1 frt 42 kr.

Beregmegyében Tót-Komlóson 0.00%-nyi pótdadó mellett 3 frt 23 kr. Szeghalmon 17.23%-nyi pótdadó mellett 1 frt 52 kr.

Besztercze-Naszódmegyében Romuliban 0.00%-nyi pótdadó mellett 3 frt 95 kr., Runkon 10.31%-nyi pótdadó mellett 96 kr., Jaádon 0.00%-nyi p. m. 4 frt 72 kr., Borgó-Marosényban 21.50%-nyi p. m. 1 frt 48 kr., Nagy-Demeteren 0.00% p. m. 4 frt 65 kr., Monoron 7.15% p. m. 1 frt 5 kr.

Biharmegyében Kis-Marjában 0.00%-nyi pótdadó mellett 4 frt 58 kr., Szalárdon 39.31% p. m. 85 kr., Gaborjánon 0.00% p. m. 2 frt 47 kr., Berettyó-Ujfaluban 147.13% p. m. 1 frt 31 kr., Komádin 0.00% p. m. 3 frt 30 kr., Nagy-Bajomon 35.34% p. m. 1 frt 74 kr., Konyáron 0.00% p. m. 2 frt 40 kr., Hosszu-Pályin 18.43%-nyi p. m. 1 frt 23 kr.

Brassómegyében Prázsmáron 0.00%-nyi p. m. 10 frt 14 kr., Tatran-gon 50.00% p. m. 1 frt 29 kr., Rozsnyón 0.00% p. m. 7 frt 80 kr., Türikösön 28.50%-nyi p. m. 80 kr.

Esztergommegyében Német-Szölgyénben 0.00%-nyi p. m. 3 frt 7 kr., Magyar-Szölgyénben 7.86%-nyi p. m. 1 frt 85 kr.

Gömörmegyében Csetneken 0.00%-nyi p. m. 2 frt 85 kr., Klenócson 21.30% p. m. 62 kr., Felsőczön 0.00% p. m. 11 frt 32 kr., Helpán 54.66% p. m. 1 frt 4 kr.

Györmegyében Révfalu-Patabázában 0.00%-nyi p. m. 3 frt 56 kr., Öttevényen 12.63% p. m. 1 frt 36 kr.

Háromszékmegyében Nagy-Borosnyón 0.00%-nyi p. m. 7 frt 92 kr.,

Bükszádon 17.50⁰/₀ p. m. 49 kr., Zabolán 0.00⁰/₀ p. m. 4 frt 90 kr., Szita-Bodzán 50.00⁰/₀ p. m. 73 kr., Alsó-Dobolyon 0.00⁰/₀ p. m. 2 frt 50 kr., Mikó-Ujfalun 20.00⁰/₀ p. m. 62 kr.

Sopronmegyében Harkán 0.00⁰/₀-nyi p. m. 9 frt 5 kr., Nagy-Czenken 3.00⁰/₀ p. m. 63 kr., Feketevároson 0.00⁰/₀ p. m. 3 frt 74 kr., Felső-Kismartonhegyen 19.50⁰/₀ p. m. 99 kr.

Szabolcsmegyében Nyirbátoron 0.00⁰/₀-nyi p. m. 2 frt 18 kr., Nagy-Kállón 16.32⁰/₀ p. m. 1 frt 64 kr.

Szebenmegyében Talmácsban 0.00⁰/₀-nyi p. m. 8 frt 58 kr., Vestényben 2.00⁰/₀ p. m. 3 frt 20 kr., Kelneken 0.00⁰/₀ p. m. 3 frt 71 kr., Sugagon 22.00⁰/₀ p. m. 75 kr., Péterfalván 0.00⁰/₀ p. m. 4 frt 63 kr., Sebeshelyen 48.00⁰/₀ p. m. 1 frt 6 kr.

Vasmegyében Papócson 0.00⁰/₀-nyi p. m. 1 frt 20 kr., Simonyiban 14.00⁰/₀ p. m. 35 kr., Kertesén 0.00⁰/₀ p. m. 2 frt 53 kr., Döbörhegyen 16.62⁰/₀ p. m. 75 kr.

Zemplénmegyében Tarczalón 0.00⁰/₀-nyi p. m. 2 frt 14 kr., Szerencsen 9.50⁰/₀ p. m. 75 kr.

Zólyommegyében Bábaszéken 0.00⁰/₀ p. m. 3 frt 60 kr., Ocsován 7.48⁰/₀ p. m. 1 frt 10 kr., Dobronán 0.00⁰/₀ p. m. 3 frt 68 kr., Nagy-Szaltnyán 6.77⁰/₀ p. m. 84 kr., Tót-Pelsőczön 0.00⁰/₀ p. m. 3 frt 76 kr., Horhátón 9.00⁰/₀ p. m. 1 frt 50 kr.

És ha itt nem is hagyhatjuk szó nélkül azon mindenesetre figyelemreméltó körülményt, hogy az *egy* községek pénzügyeinek megítélésénél nagyon könnyen tévedhetünk, a mennyiben csak egy év adatainak vagyunk birtokában, hol még a kiadások egyes nemei sincsenek részletezve, hogy a rendes kiadásokat elkülöníthetnők a rendkívüliektől és beruházásoktól, pedig nagyon sok községnél fordulhatnak elő oly kiadások, melyek egy év terhére iratnak ugyan, de nem rendszeren előforduló kiadások; hanem sok esetben hasznos beruházások, melyeknek költségét az évek hosszú sora között kellene felosztanunk: mégis, ezen mindenesetre csak kivételes esetek sem czáfolják meg a fentebb felsorolt példákban folyó tanuságot, *hogy községeink egy része nem a legjobban gazdálkodik.*

S talán nem tévedünk, ha ezen fent jelzett és bizonyára egészségtelen állapot okát főleg abban keressük, hogy a községeket képviselő testületi tagok, virilis és leginkább intelligens része, oly helyeken, hol a község vagyona fedezi annak kiadásait és így nem kénytelenek önönmagukat is pótagókkal ter-

helni, az elenyészésig csekély érdekeltiséget tanusítanak a községek gazdálkodása iránt. Közönyösen veszik a költségvetések tárgyalását, nem kutatják a kiadások szükséges és elkerülhetlen voltát, és hivatásuknak megfelelni vélnek azzal, hogy a bíró vagy jegyző által előterjesztett költségvetést, vagy számadást egyszerűen aláírják és elfogadják. Arra pedig, hogy a községi törvény nyújtotta jognál fogva a képviselő kisebbségben levő tagjai felszólaljanak, ritkán van eset, már pedig a felügyelet gyakorlására hivatott törvényhatóság egyébként alig avatkozhatik a község ügyeibe, akként rendelkezvén ugyanis a községi törvény (1871. évi XVIII. t. cz.) 28. §-a, mely a következőleg hangzik: «A törvényhatóság a 26. §-ban elősorolt, vagy a 27. §. értelmében fellebbezett ügyeken kívül csak azon esetben avatkozhatik a község belügyeibe, ha közbenjárását vagy segélyét maga a község képviselője kéri és veszi igénybe. Ellenkező esetben a község a kormánynál kereshet orvoslást.» Hogy a törvény emez intézkedése, főleg oly községekben, hol a kiadások fedezésére a községi törzsvagyon jövedelmei elégségesek, igen sok esetben kellemes, ezt bővebben indokolni sem kell; de hogy vajjon a közügy szempontjából is üdvös-e ezen indézkedés, arra már az előbbiekből folyik a tagadó felelet.

Mivel az érdekelt köröket köteleességük teljesítésére törvényhozásilag kényszeríteni nem lehet s általában nem lehet a közügyek iránti érdeklődést sem ily úton elővarázsolni, szükségesnek látszik e téren is a reform s alig marad egyéb hátra, *mint tágitani a törvényhatóságok jogkörét, főleg pedig ellenőrzési jogát*; mi annál kívánatosabb, mert nagyon sok község képviselő testületében hiányzik a kellő intelligencia, hogy a törvénynyújtotta ellenőrzési jogát gyakorolja, sőt hogy azt felfogni is képes legyen.

Pedig mit ér a legszabadelvűbb törvény is, ha a hivatottak jogaikat nem érvényesítik, vagy azt érvényesíteni nem is képesek és így sokszor alkalmat nyújtanak egyeseknek, hogy a közvagyonból saját enjüket gazdagítsák. De feltéve, hogy ily eset csak a kivételek közé tartozik, a törvényhozás bizonyára nem azt óhajtotta a fentebb idézett §-sal elérni, hogy a község háztartásának megállapítása és vagyonának hovaforrítása a

községi- vagy körjegyzőtől függjön, hanem, hogy a képviselő testület, azt tanácsaival segítse, a visszaéléseket lehetetlenné tegye és csakis oly kiadásokat engedélyezzen, melyek valóban szükségesek is. Ennek szemmel tartása pedig nagyon szükséges, hiszen községeink kormányzata ma még korántsem áll a mai század színvonalán, nagy része alig képes a legszerényebb igényeket is kielégíteni: számos tehát még a teendő, sok feladat vár még megoldásra, hogy csak az új iskolai és közegészségügyi törvényből folyó feladatokat említsem, mi mulhatlanul a kiadások fokozását involválja. A megyék háztartásáról szóló legújabb törvény is csak nevelni fogja a községek terheit, már pedig sok községben a terhek ma is oly nyomasztók, hogy azokat még fokozni szinte a lehetetlenséggel látszik határosnak. Szükséges tehát oly módokról gondoskodni, hogy legalább a meglevő vagyon helyesen és czélszerűen kezeltessék és rendeltetési céljaira fordíttassék.

Az eddig elmondottak által főleg azt igyekeztem előtűntetni, hogy községeink minő törzsvagyonnal és egyéb helyi bevételekkel rendelkeznek, és miként használják fel azokat kiadásaik fedezésére. Hátra van még, hogy a pótdadók, a községi pénzügy eme legfontosabb részével is tüzetesen foglalkozzam; mert, míg a községek pótdadók igénybevétele nélkül képesek kiadásaikat fedezni, addig országos szempontból — a mint alkalam volt bővebben kifejtetni — főleg csak az bir fontossággal, vajjon a hivatott közegek lelkiismeretesen kezelik-e e vagyont, megvan-e a kellő ellenőrzés és általában nem pazaroltatik-e a közvagyon oly czelokra, melyek az ily természetű jövedelem rendeltetésének nem felelnek meg. De mihelyest a község háztartásának fedezésére pótdadókat kénytelen igénybe venni és lakosaira terheket róni, köteleességévé válik az államhatalomnak oda is hatni, hogy e terhek lehetőleg arányosak legyenek, a kivetés pedig mindenütt egyforma elvek szerint történjék.

Hazánkban a községi pótdadó kivetésének lehetőségét, nemkülönben annak mikénti kezelését is az 1871. évi XVIII. és az 1876. évi V. t. cz. részletesen szabályozzák és itt csak annyit említünk fel, hogy annak kivetése rendszerint az egyenes állam-

adók arányában történik. Eltérés csak a rend. tanácsu városoknál van, hol a belügyi miniszter, indokolt felterjesztésre — a mennyiben az állam jövedelmeinek csökkenése s az ipar és kereskedelem veszélyeztetése nélkül eszközölhető, megengedheti a közvetett adók utáni pótlékok szedését is. A törvényhatósági joggal bíró városok pedig, az egyenes állami adókon kívül a közvetett adókra is vethetnek pótlékot és a városban, annak területén illetékeket, helypénzeket, vámokat szedhetnek, sőt az állam által igénybe nem vett adókat is hozhatnak be.

Ezek előrebocsátása után lássuk már most, mily mértékben veszik igénybe községeink kiadásai fedezésére a pótagadók. Pótagadókivetésnek mint már említém, csak az esetben van helye, ha a községek törzsvagyonának jövedelmei és egyéb helyi bevételei a községi kiadásokra elégteleneknek bizonyulnak, tehát a mutatkozó fedezetlen kiadási többlet, mely az 1881. évi költségvetések szerint összesen 10.715,052 frt 23 krt tészen, nyeri pótagadó útján fedezetét. Csakhogy a pótagadó-százalek megállapításánál a legkritkább esetben lehet oly határozott kivetési kulcsot felállítani, mely azután épen fedezze a kiadási többletet, és így a legtöbb esetben az előirányzott pótagadó is hol több, hol kevesebb, mint a szükséglet. Sőt több helyütt a fedezetlen kiadási többlet nem is lesz pótagadó útján fedezve, hanem mint például Debreczen városának 47,946 frt 62 krt tevő kiadási többlete az előző évi, Beszterczebánya város 16,592 frt 72 kr. kiadási többlete pedig nagyrészt a költségvetés keretén belül eszközöndő megtakarításokból, másutt kölcsönök útján, vagy egyesek által önkényt felajánlott összegekből nyerte fedezetét : s mi több, arra is volt eset, hogy néhány község képviselő testülete nem volt rávehető, a hiánynak pótagadó útján való fedezésére. Innen van azután az is, hogy az előirányzott és alább bemutatandó pótagadó-összeg némileg eltér a már korábban kitüntetett fedezetlen kiadási többlet összegétől ; és hogy mily nagy ezen eltérés, azt a következő adatok mutatják, melyek szerint az 1881-ik évre *pótagadó czímén* :

a kis- és nagyközségekben	6.469,528 frt 75 kr.
a rend. tan. városokban	1.041,030 „ 57 „
a törvh. j. bíró „	3.061,355 „ 25 „
összesen				10.571,914 frt 57 kr.

irányoztatott elő, vagyis 143,137 frt 66 krral kevesebb, mint a tulajdonképeni kiadási többlet azt igényelné.

A községi önkormányzat tehát tulajdonképen csak 10 millió 571,914 frt 66 kr. terhet ró az adófizető polgárok vállaira, mert a többi szükséglet a községi törzsvagyonyjöveldelmeiből és egyéb helyi bevételekből nyeri fedezetét és így átlag e czímen hazánkban egy-egy lélekre csak 77 krajczár jut,* mely viszony azután törvényhatóságunként következőleg alakul, u. m.:

A) Megyék:										pótadó czímen esik egy-egy lélekre
1.	Csongrád megye	---	---	---	---	---	---	---	---	1 frt 99 kr.
2.	Csanád "	---	---	---	---	---	---	---	---	1 " 16 "
3.	Bács-Bodrog megye	---	---	---	---	---	---	---	---	1 " 06 "
4.	Békés "	---	---	---	---	---	---	---	---	1 " 06 "
5.	Esztergom "	---	---	---	---	---	---	---	---	1 " 01 "
6.	Heves "	---	---	---	---	---	---	---	---	1 " 00 "
7.	Arad "	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 90 "
8.	Fejér "	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 82 "
9.	Pozsony "	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 82 "
10.	Jász-N.-Kún-Szolnok megye	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 81 "
11.	Pest-Pilis-Solt-Kis-Kűnmegye	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 80 "
12.	Tolna megye	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 79 "
13.	Bihar "	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 74 "
14.	Borsod "	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 74 "
15.	Szolnok-Doboka megye	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 69 "
16.	Győr "	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 68 "
17.	Brassó "	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 67 "
18.	Torontál "	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 67 "
19.	Zemplén "	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 67 "
20.	Szabolcs "	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 66 "
21.	Krassó-Szörény "	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 65 "
22.	Nógrád "	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 64 "
23.	Somogy "	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 63 "
24.	Komárom "	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 60 "
25.	Nyitra "	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 60 "
26.	Zala "	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 60 "
27.	Trencsén "	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 55 "
28.	Ung "	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 54 "
29.	Veszprém "	---	---	---	---	---	---	---	---	0 " 54 "

* Olaszországban e czímen 1 frt 43 kr., Bajorországban 1 frt 61 kr., Poroszországban épen 3 frt 16 kr. teherösszeg esik egy-egy lélekre.

							pótadó ezimén esik egy-egy lélekre
30. Baranyamegye	---	---	---	---	---	---	0 frt 53 kr.
31. Hunyad "	---	---	---	---	---	---	0 " 53 "
32. Liptó "	---	---	---	---	---	---	0 " 50 "
33. Abauj-Tornamegye	---	---	---	---	---	---	0 " 47 "
34. Temes "	---	---	---	---	---	---	0 " 47 "
35. Szatmár "	---	---	---	---	---	---	0 " 46 "
36. Vas "	---	---	---	---	---	---	0 " 46 "
37. Ugocsa "	---	---	---	---	---	---	0 " 44 "
38. Szilágy "	---	---	---	---	---	---	0 " 42 "
39. Arva "	---	---	---	---	---	---	0 " 41 "
40. Gömör "	---	---	---	---	---	---	0 " 41 "
41. Máramaros "	---	---	---	---	---	---	0 " 41 "
42. Turócz "	---	---	---	---	---	---	0 " 40 "
43. Hajdu "	---	---	---	---	---	---	0 " 39 "
44. Zólyom "	---	---	---	---	---	---	0 " 39 "
45. Alsó-Fehér "	---	---	---	---	---	---	0 " 38 "
46. Bereg "	---	---	---	---	---	---	0 " 34 "
47. Bars "	---	---	---	---	---	---	0 " 33 "
48. Sáros "	---	---	---	---	---	---	0 " 33 "
49. Szepes "	---	---	---	---	---	---	0 " 33 "
50. Sopron "	---	---	---	---	---	---	0 " 30 "
51. Kolozs "	---	---	---	---	---	---	0 " 28 "
52. Torda-Aranyos "	---	---	---	---	---	---	0 " 26 "
53. Hont "	---	---	---	---	---	---	0 " 25 "
54. Moson "	---	---	---	---	---	---	0 " 25 "
55. Besztercze-Naszódmegye	---	---	---	---	---	---	0 " 20 "
56. Fogaras "	---	---	---	---	---	---	0 " 20 "
57. Kis-Küküllő "	---	---	---	---	---	---	0 " 20 "
58. Maros-Torda "	---	---	---	---	---	---	0 " 19 "
59. Nagy Küküllő "	---	---	---	---	---	---	0 " 14 "
60. Háromszék "	---	---	---	---	---	---	0 " 12 "
61. Csik "	---	---	---	---	---	---	0 " 07 "
62. Udvarhely "	---	---	---	---	---	---	0 " 06 "
63. Szeben "	---	---	---	---	---	---	0 " 03 "
Átlag							0 frt 59 kr.

B) Törvényhatósági joggal bíró városok:

1. Győr sz. kir. város	---	---	---	---	---	---	5 frt 42 kr.
2. Budapest sz. kir. főváros	---	---	---	---	---	---	4 " 43 "
3. Versecz thj. felr. város	---	---	---	---	---	---	3 " 74 "
4. Sopron sz. kir. város	---	---	---	---	---	---	3 " 29 "
5. Arad sz. kir. város	---	---	---	---	---	---	3 " 21 "

	pótadó címén esik egy-egy lélekre
6. Temesvár sz. kir. város	3 frt 17 kr.
7. Pécs sz. kir. város	2 „ 62 „
8. H.-M.-Vásárhely tj. felr. város	2 „ 57 „
9. Szatmár-Németi sz. kir. város	2 „ 51 „
10. Komárom sz. kir. város	2 „ 39 „
11. Székes-Fehérvár sz. kir. város	2 „ 34 „
12. Nagyvárad thj. felr. város	2 „ 30 „
13. Zombor sz. kir. város	2 „ 21 „
14. Pozsony sz. kir. város	1 „ 96 „
15. Kolozsvár sz. kir. város	1 „ 91 „
16. Szeged sz. kir. város	1 „ 90 „
17. Ujvidék sz. kir. város	1 „ 80 „
18. Kassa sz. kir. város	1 „ 46 „
19. Baja thj. felr. város	1 „ 07 „
20. Szabadka sz. kir. város	1 „ 06 „
21. Pancsova thj. felr. város	0 „ 68 „
22. Selmecz- és Bélabánya sz. kir. város	0 „ 67 „
23. Kecskemét sz. kir. város	0 „ 4 „
24. Debreczen sz. kir. város	— „ — „
25. Maros-Vásárhely sz. kir. város	— „ — „
Átlag	2 frt 75 kr.
Együtt	0 frt 77 kr.

Ha pedig a r. tanácsú városokat a megyei összegből levonjuk, azt találjuk, hogy a kis és nagy községekben egy-egy lélekre csak 55 kr., a r. tanácsú városokban 1 frt, a törv. joggal bíró városokban pedig 2 frt 75 kr-ra rúg az átlag. Ez bizonyára nem látszik túlságos nagy tehernek, főleg akkor, ha a pótadó címén előirányzott összeget, egybevetjük a községi pótadó kivetésénél alapúl szolgáló *állami adóval*, mely ugyancsak jelen felvétel alkalmával

a kis és nagy községeknél	38.417,763 frt 70 kr
a rend. tan. városoknál	3.989,736 „ 57 „
a törv. j. bíró városoknál	10.985,726 „ 87 „
összesen	53.393,227 frt 14 krban

lön megállapítva és így látjuk, hogy a községi pótadók az állami adóknak a kis és nagy községekben csak 16.48, a r. t. városokban 26.09, a törvényhatósági joggal bíró városokban

27.87 és átlag 19.80^o/o-kát képezték.* Sőt ha ez átlag-számokat a külföld hasonló viszonyaival egybevetjük és azt tapasztaljuk, hogy Olaszországban a községi pótlékok az egyenes állami adóknak 53.56, Bajorországban 73.00 és Poroszországban 108.00^o/o-kát képezik, a mi viszonyaink még igen *kedvező színben is tűnnek elő*.

Csak hogy az életben nem ez átlagszámok szerint fizeti az illető községi pótdadóját, hanem azon községnek megállapított százaléka szerint, melynek kötelékéhez tartozik, már pedig ezen százalékok, mint alább ezt példákkal is fogom illusztrálni, sok esetben nagyon is túlhaladják ez átlagszámokat és oly aránytalanságok észlelhetők, melyek csak igazolják az értekezésem bevezetésében kockáztatott azon állításomat, hogy az adók és főleg az egyenes állami adók nyomasztó magassága miatti panaszok oka, sok esetben nem annyira az állami adókkal, mint inkább a községi pótlékokkal való megterheltségben keresendő.

Mielőtt különben e kérdéssel behatóbban foglalkoznánk, szükségesnek látszik kimutatni, hogy törvényhatóságok szerint mily összegű pótdadó lőn kivetve és mily százalékát képezi ez az állami adóknak és pedig oly sorrendet követve, mely az illető törvényhatóságot a pótdadó-százalék szerint megilleti.

* A jelen felvétel alkalmával a földadó és minden egyéb állami adó között is tétetett különbség, az eredmény azonban nem teljesen megbízható, némi következtetésekre azonban talán mégis szolgálhat alapul, miért is ide igtatjuk az eredményeket.

E szerint a *földadó* után engedélyezett pótdadó volt:

	abszolút számokban	%-ban
a kis és nagy községekben --- --- ---	3.564,040 frt 16 kr	14.66
a r. tan. városokban --- --- ---	392,047 " 15 "	27.77
a törv. j. b. városokban --- --- ---	362,218 " — "	31.17
összesen	4.318,305 frt 31 kr	16.08

az *egyéb állami adók* után:

a kis és nagy községekben --- --- ---	2.905,488 frt 59 kr	20.60
a r. tan. városokban --- --- ---	648,983 " 42 "	25.18
a törv. j. bíró városokban --- --- ---	2.699,137 " 25 "	27.48
összesen	6.253,609 frt 26 kr	23.59
Főösszeg	10.571,914 frt 57 kr	19.80

E szerint volt :

A) Megyék:		a pótladók összege	a pótladók az állami adók ‰-ban kifejezve
1.	Csongrádnegye	206,656 frt 55 kr.	54.34
2.	Csik	8,279 „ 10 „	42.44
3.	Krassó-Szörénymegye	248,600 „ 36 „	29.06
4.	Szeben	5,118 „ 99 „	28.71
5.	Szolnok-Doboka	134,408 „ 14 „	28.01
6.	Bihar	306,622 „ 96 „	26.92
7.	Hunyad	132,592 „ 93 „	26.75
8.	Arad	242,755 „ 08 „	24.46
9.	Heves	208,236 „ 87 „	23.96
10.	Brassó	56,382 „ 56 „	23.47
11.	Csanád	126,262 „ 91 „	22.69
12.	Békés	243,108 „ 30 „	22.42
13.	Nagy-Küküllő	18,537 „ 48 „	20.55
14.	Ung	68,000 „ 04 „	20.54
15.	Trencsén	134,597 „ 64 „	20.47
16.	Mármaros	93,342 „ 90 „	20.42
17.	Zemplén	181,995 „ 51 „	20.19
18.	Esztergom	72,897 „ 42 „	20.17
19.	Bács-Bodrog	541,958 „ 52 „	20.04
20.	Udvarhely	5,881 „ 11 „	19.38
21.	Pest-Pilis-Solt-Kis-Kunmegye	467,005 „ 04 „	19.30
22.	Tolna	185,842 „ 43 „	19.13
23.	Szabolcs	140,356 „ 67 „	19.10
24.	Jász-Nagy-Kun-Szolnok	224,393 „ 39 „	19.05
25.	Zala	216,512 „ 26 „	18.81
26.	Torda-Aranyos	35,970 „ 72 „	18.70
27.	Háromszék	14,534 „ 19 „	18.52
28.	Szepes	57,109 „ 76 „	18.45
29.	Árva	33,546 „ 60 „	17.14
30.	Baranya	141,239 „ 44 „	16.51
31.	Győr	60,429 „ 91 „	16.49
32.	Hajdu	47,944 „ 87 „	16.27
33.	Bereg	52,739 „ 17 „	15.94
34.	Somogy	194,963 „ 16 „	15.83
35.	Veszprém	112,859 „ 17 „	15.60
36.	Besztercze-Naszód	19,167 „ 18 „	15.48
37.	Pozsony	217,612 „ 04 „	15.30
38.	Nyitra	222,674 „ 24 „	15.10
39.	Liptó	37,573 „ 93 „	15.09
40.	Ugocsa	28,891 „ 81 „	15.08
41.	Gömör	67,227 „ 47 „	14.92

		a pótladók összege	a pótladók az állami adók %-ban kifejezve
42. Fejérmegye	---	149,965 frt 43 kr.	14.74
43. Fogaras «	---	17,004 « 60 «	14.57
44. Szatmár «	---	127,470 « 03 «	14.56
45. Alsó-Fehérmegye	---	68,317 « 05 «	14.54
46. Vas «	---	165,259 « 41 «	14.25
47. Nógrád «	---	123,369 « 78 «	14.17
48. Torontál «	---	345,196 « 62 «	14.10
49. Komárom «	---	83,341 « 00 «	13.78
50. Zólyom «	---	40,130 « 45 «	13.75
51. Sáros «	---	56,435 « 21 «	13.74
52. Borsod «	---	144,290 « 31 «	13.66
53. Maros-Torda «	---	27,828 « 43 «	13.33
54. Abauj-Torna «	---	73,966 « 54 «	13.17
55. Turócz «	---	18,364 « 29 «	12.54
56. Sopron «	---	67,078 « 53 «	12.51
57. Bars «	---	47,185 « 13 «	12.45
58. Kolozs «	---	47,119 « 31 «	11.59
59. Szilágy «	---	70,222 « 64 «	11.45
60. Moson «	---	20,092 « 62 «	9.85
61. Hont «	---	25,124 « 95 «	8.82
62. Temes «	---	159,943 « 20 «	8.35
63. Kis-Küküllő «	---	18,014 « 97 «	8.23
Összesen		7,510,559 frt 32 kr.	17.69

B) Törvényhatósági joggal bíró városok:

1. Versecz tvh. j. f. v.	---	83,592 frt 85 kr.	65.00
2. Szatmár-Németi sz. kir. város	---	49,500 « 00 «	55.00
3. Hód-Mező-Vásárhely tvh. j. f. város	---	130,937 « 25 «	50.50
4. Győr sz. kir. v.	---	113,787 « 50 «	50.00
5. Komárom sz. kir. v.	---	31,284 « 05 «	50.00
6. Szeged sz. kir. v.	---	140,000 « 00 «	50.00
7. Székes-Fehérvár sz. kir. v.	---	59,948 « 43 «	36.45
8. Arad sz. kir. v.	---	114,281 « 92 «	36.00
9. Temesvár sz. kir. v.	---	106,909 « 00 «	35.00
10. Sopron sz. kir. v.	---	76,462 « 78 «	32.00
11. Nagyvárad tvh. j. f. v.	---	72,014 « 67 «	31.86
12. Kolozsvár sz. kir. v.	---	57,038 « 20 «	30.00
13. Pécs sz. kir. v.	---	75,337 « 21 «	28.00
14. Zombor sz. kir. v.	---	54,600 « 99 «	28.00
15. Budapest sz. kir. és főváros	---	1,597,000 « 00 «	25.00
16. Selmecz és Bélabánya sz. kir. város	---	10,176 « 98 «	24.00

	a pótladók összege	a pótladók az állami adók o/o-ban kifejezve
17. Ujvidék sz. kir. v. --- --- ---	38,342 frt 95 kr.	24.00
18. Pozsony sz. kir. v. --- --- ---	94,292 " 25 "	22.00
19. Kassa sz. kir. v. --- --- ---	38,238 " 91 "	21.00
20. Baja tvh. j. f. v. --- --- ---	20,528 " 19 "	20.00
21. Szabadka sz. kir. v. --- --- ---	64,844 " 99 "	15.00
22. Pancsova tvh. j. f. v. --- --- ---	11,699 " 99 "	13.00
23. Kecske-mét sz. kir. v. --- --- ---	20,536 " 14 "	10.00
24. Debreczen sz. kir. v. --- --- ---	— — " — "	— —
25. Maros-Vásárhely sz. kir. v. --- --- ---	— — " — "	— —
Összesen	3.061,355 frt 25 kr.	27.87
Főösszeg	10.571,914 frt 57 kr.	19.30

Ez átlagszámokból kitűnik, hogy már az egyes törvényhatóságok közt is nagy aránytalanságok észlelhetők, mert míg például Csanádmegye területén egy-egy lakó átlag 54.34 krt fizet minden egyenes államadó forint után, Csikmegyében 42.44 krt, úgy Temesmegyében már csak 8.35 krt, Debreczenben és Maros-Vásárhelyt pedig épen semmit. De e viszony még kirívóbb a az aránytalanság még nagyobb lesz, ha csak az egy-egy törvényhatóság területén fekvő községeket tekintjük. Így például Abauj-Tornamegyében az átlag 13.17 o/o, pedig van község, hol a pótladó az állami egyenes adóknak 56.40 o/o-át teszi, míg ellenben olyan is van, hol az csak 2.88 o/o. Aradmegyében az átlag 24.45 o/o, a legmagasabb százalék 129.67, a legalacsonyabb 3.30, Csanádmegyében az átlag 22.69, a legmagasabb 161.99, a legalacsonyabb 4.70, Krassó-Szörénymegyében az átlag 29.06, a legmagasabb 149.09, a legalacsonyabb 1.50, Mosonmegyében az átlag 9.85, a legmagasabb 75.00, a legalacsonyabb 3.00, Nógrádmegyében az átlag 14.17, a legmagasabb 50.61, a legalacsonyabb 0.50, Veszprémmegyében az átlag 15.60, a legmagasabb 55.00, a legalacsonyabb 3.00, Zólyommegyében az átlag 13.47, a legmagasabb 94.47, a legalacsonyabb 1.88 stb. stb. Különben ez aránytalanságokat legjobban illusztrálja alábbi táblázat, mely szerint az egyes megyei törvényhatóságok területén fekvő 12,533 kis és nagy község, nemkülönben 118 rend. tanácsú város közül :

					hány kis- és nagyközségben	r. tan. városban
semmiféle pótdátot nem szedtek	---	---	---	---	1,649	59
0.01— 5%-nyi pótdátot	"	---	---	---	433	5
6—10 "	"	---	---	---	1,448	9
11—20 "	"	---	---	---	4,652	16
21—30 "	"	---	---	---	2,482	19
31—40 "	"	---	---	---	1,062	5
41—50 "	"	---	---	---	458	2
51—60 "	"	---	---	---	208	2
61—70 "	"	---	---	---	64	1
71—80 "	"	---	---	---	40	—
81—100 "	"	---	---	---	21	—
101 és azonfelül	"	---	---	---	16	—
				Összesen	12,533	118

Ez aránytalanságokat teljesen megszüntetni természetesen nem lehet, mert számos község csak kevés, vagy éppen semmi vagyonnal nem rendelkezik és így szükséges kiadásait pótdát útján kénytelen fedezni, mely a létező vagyonhoz képest azután hol nagyobb, hol kisebb és így aránytalanságok mindig és mindenütt * fognak létezni. De növeli ezen bajt és jóformán lehetlenné teszi a javítást, a községi törvény 126. §-nak azon intézkedése is, hogy a pénztári kezelés és számvitel módját maga a község határozza meg szabályrendelettel. Míg ugyanis kevés község rendelkezik oly szellemi erővel, melyek a kezelés és

* Sőt másutt még nagyobbak ez aránytalanságok, így például Bajorország 7,994 községe közül:

semmiféle pótdátot nem szedtek	---	---	---	---	742
1— 20%-nyi pótdátot	"	---	---	---	598
21— 40 "	"	---	---	---	1,349
41— 60 "	"	---	---	---	1,437
61— 80 "	"	---	---	---	1,111
81—100 "	"	---	---	---	886
101—150 "	"	---	---	---	1,043
151—200 "	"	---	---	---	459
201—300 "	"	---	---	---	269
301—400 "	"	---	---	---	66
401—500 "	"	---	---	---	15
501 és azonfelüli	"	---	---	---	19
				összesen	7,994 köz-

ségben.

számvitel módját szakszerűleg megállapítani képesek volnának, úgy másrészt a kezelés és számvitel módjának sokfélesége szerfelett megnehezíti a törvényhatóság részéről való ellenőrzést és felülvizsgálatot, miért is felette kívánatos volna oly törvényhozási intézkedés, mely a törvényhatóságot ruházná fel azon jogkörrel, hogy a pénztári kezelés és számvitel módját az egész törvényhatóság területére kötelezőleg megállapíthassa s hogy ez egyöntetű legyen, arról talán a belügyminiszterium intézkedhetnék.

Kikerülhető volna ez által a község ügyeit intéző körökben uralkodó számos és főleg azon fogalomzavar is, mely még sok helyütt a politikai-, egyházi- és urbéri-község külön kötelezettségei körül fenforog és a gyakorlati életben sok visszáságokra ad okot. Így jut azután a tanítói évi nyugdíj-illetmény is a községi kiadások közé, holott ezen nyugdíj-illetményről szóló törvény értelme szerint, az iskolafentartó köteles a nyugdíj-illetményt viselni, tehát felekezeti iskolában a felekezet, községi iskolánál a község, állami iskolánál az állam s mégis azt látjuk, hogy ezen tekintélyes illetmény sok esetben a községi pénztárakra lesz utalva. De még károsabb hatásu ennél az urbéri és politikai község között, a szokás által kifejlődött, törvénytelen viszony, melynél fogva tisztán urbéres természetű költségekhez is, a nem urbéres, tehát iparos, kereskedő s a volt földesúr is jogtalanul járul.

Nem látszanak továbbá méltányosaknak az 1876. évi V. t. cz. 32. 33. és 38. §§-aiban letett elvek sem, melyek azon sajnós következményt idézték elő, hogy a közterheket nem viseli mindenki egyforma arányban, holott a jó közigazgatás az egyforma teherviselést minden körülmények között megköveteli. Az idézett törvényben pedig nem lévén határozottan körülírva, hogy mi értetik csatolt puszta nerezete alatt? ez oly visszaélésekre ad okot, hogy sok községben minden nagyobb birtokos csak fele adója után járul a közigazgatási költségekhez. A 38. §. alapján pedig a községben egy két szóvivőnek megnyerése által, a nagyobb birtokosok alig járulnak valami csekélységgel a közigazgatás költségeihez, illusoriussá téve ez által az egyenlő teherviselést, pedig a jó közigazgatás köz- és nem személyérdek lévén, az egyenlő teherviselés mindenesetre fentartandó volna.

Végre, hogy a pótagókkal való aránytalan túlerhelyezés egyes községekben nagyon érezhető, abból is foly, hogy a törvényhozás megengedte, miszerint a községek maguk határozhatják meg, vajjon nagy avagy kis községekké alakuljanak-e? *Kimondandó volna tehát a maximum, a melynél nagyobb pótagó ki nem vethető. Nem különben kívánatos volna annak törvény általi kimondása is, hogy a községi pótagó szorosan mindig az állami adóval együtt és annak arányában szedessék*; megszüntetvén ez által számos a beszedéseknél észlelhető hiányokat és visszaéléseket.

Nem lesz végül talán érdektelen a begyűlt adatok alapján kimutatni, *a községi vagyon szenvedő állását, vagyis az adósságok nagyságát*. Európaszerte nagy levén a panasz, hogy a községek és városok adósságai, feladataik szaporodása következtében túlságosan növekednek, vajjon miként alakul nálunk ezen viszony? tekintve, hogy összehasonlító anyag rendelkezésünkre nem áll, azt megítélni képesek nem vagyunk és csak azt konstataálhatjuk, hogy az 1881. évi költségvetések szerint *az adósság*:

a kis- és nagyközségekben	7.953,812 frt 45 kr.
a rend. tan. városokban	7.144,922 „ 16 „
a törvh. j. bíró „	32.868,360 „ 83 „
Összesen	47.967,095 frt 44 kr. volt.

Ha ezen adósságokat a törzsvagyonnal egybevetjük, azt találjuk, hogy a kis- és nagyközségek törzsvagyona 8, a r. t. városoké 11, a t. j. bíró városoké pedig 24% erejéig van adóssággal terhelve. E számok helyes megítéléséhez szükséges volna tudni azt is, minő célokra használtattak fel ez összegek? mi sajnosan a jelen felvételből ki nem tűnik. Annyit azonban bátran kimondhatunk, hogy a viszony általában nem kedvezőtlen s községeinket nem nyomja oly tetemes adósság, mely azok fejlődését gátolná, vagy tevékenységüket megzsbibasztaná.

Ismerve immár községi pénzügyünk főbb adatait, csakis sajnálhatjuk, hogy nem részletezhettük a kiadási tételeket is címek szerint és így nem tudjuk, a kiadások mily mértékben fordítottak közigazgatási, kulturális, vagy más egyéb célokra, és mily összegek szolgáltak a beruházásokra. Ez tagadhatlanul hiánya a felvételnek, és felette nehezíti a helyes követ-

keztetéseket is, de nem szabad felednünk, hogy az első kísérlet nehézségeivel szemben óvatosan kellett kerülni mindazt, a mi a kimutatást komplikálttá tette, következőleg az adatok megbízhatóságát s ezzel az egész művelet sikerét kockázhatta volna.

De a közlött adatokból is vonhatunk elég tanúságot s meggyőződhetünk, hogy községeink pénzügye főleg csak oly bajokban szenved, melyeket lehet és kell is orvosolni s helyes intézkedések, erélyesen keresztülvive, megszüntetnék a legtöbb visszaéléseket és visszaasságokat. Hogy az orvoslás hol és mily irányban történjék, arra nézve útmutatásul szolgálhat a becses statisztikai munka, melynek közelebbi megjelenését már fentebb volt szerencsém jelezni; némely főbb bajokra pedig már értekezésem fonalán is volt alkalmam utalhatni.

hivatva van, hogy a közélet minden ágazatában kalauzul szolgáljon, a mennyiben tényleg a közélet minden nyilvánulását figyelemmel kísérvén, a mezőgazdának és bányásznak, a kereskedőnek és iparosnak, a hivatalnoknak, a bírónak, a törvényhozónak, a tanüggyel foglalkozónak, az orvosnak és ügyvédnek, a hírlapírónak, a katonának kellő tájékozást törekszik nyújtani.

Az Évkönyv az ország viszonyainak hű képét a legújabb hivatalos és hiteles adatok alapján adja és visszapillantó adatok által a jelennek a múlttal való összehasonlítását, a közügyeknek és a közgazdaságnak évről-évre mutatkozó fejlődésének felismerését lehetővé teszi. A közönség támogatása lehetőségessé fogja tenni, hogy a kitűzött feladatoknak évről-évre teljesebben megfeleljen.

TARTALOM.

A terület. — A népesség. — Népesedési mozgalom. — A kívándorlás. — A mezőgazdasággal foglalkozó népesség. — A termés. — Az aratás időpontja különböző államokban. — A szüret. — A phylloxera vastatrix. — A hasznos háziállatok 1880-ban. — A selyemtenyésztés. — A baromfitenyésztés a külforgalomban. — Állattenyésztésügy 1881-ben. — A gazdasági szakoktatás. — Gazdasági egyesületek. — A földbirtok. — A fekvő birtok forgalma és megterhelhetése. — Gabonaárak és gabonakereskedelem. — A budapesti marhavásár. — A sertéskereskedelem. — A mezei és egyéb gazdasági munkáktól fizetett napszámdíjak. — Termények és élelmi cikkek ára. — Az elemi csapások és a mezőgazdaság. — Az iparral foglalkozó népesség. — Szabadalmak és védjegyek. — A hazai ipar számára nyújtott állami kedvezmények. — Bánya és kohó-ipar. — A szesz-, sör- és répacukorgyártás. — A malom-ipar. — Az ipari oktatás. — A kereskedelemmel és forgalommal foglalkozó népesség. — A külkereskedelem. — Az osztrák-magyar bank. — A magyar hitelintézetek. — Adalék takarékpénztáraink történetéhez. — A budapesti pénzügyintézetek. — A hazai első takarékpénztár 1810—1881-ig. — Az üzsora. — Pénzverés. — Államjegyek. — Az agio. — A pénzügyi piac. — Értékpapírok. — Vasutak. — Posta és távirat. — Budapest főváros közhatalmairai. — A folyamihajózás. — Tengeri hajózás. — Fiume. — Duna-gőzhajózási társulat és osztrák-magyar Lloyd. — A tűzkárook. — Az első magyar általános biztosító társaság. — A budapesti kir. zálogházak. — Az 1883. évi állami költségvetés. — Az államvagyon. — Az államadósság. — A magyar kamatozó kincstári jegyek. — Közigazgatási költségek az ötvenes években. — A megyék háztartása. — Budapest főváros költségvetése. — Szabad királyi városaink pénzügye. — Tanügy. — Igazságszolgáltatás. — Az országgyűlési képviselőválasztók. — A hírlapok. — A hadsereg. — Nemzetközi statisztikai összehasonlítások. (Mezőgazdaság és erdőművelés. Lótenyésztés. Szarvasmarla- és juh tenyésztés. Gyapjútermelés. Állat- és húskereskedelem. Bányászat. Külkereskedelem. Vasutak. Posta és Távirat. Gőzhajók. Pénzforgalom. Papírpénz és bankjegy. Hadsereg. Pénzügy.) — A gazdasági törvényhozás hazánkban és a külföldön. — A nemzetgazdasági és statisztikai irodalom hazánkban és a külföldön. — Nekrológ. — A m. tud. akadémia nemzetgazdasági és statisztikai bizottságának ülései 1882-ben. — Függelék: Az «Acria».

*A m. tud. Akad. nemzetgazdasági és statisztikai állandó
bizottságának értekezéseiből megjelent :*

- I. Adalékok a papirpénz történetéhez és statisztikájához. Irta
Földes Béla. Ára 20 kr.
-
- II. Bányászatunk jelen állapota s teendőink annak sikeresb
kifejtésére. *Dr. Konck Sándor*, magyar tudományos aka-
démiai rendes tagtól. Ára 30 kr.
-
- III. Népünk hivatása és foglalkozása az 1880-ban végre-
hajtott számlálás szerint. Irta *Dr. Jekelfalussy József.*
Ára 20 kr.
-
- IV. Az adóáthárítás elmélete. Irta *Tisza István.* Ára 20 kr.
-
- V. Hazánk bűnügyi statisztikája 1873—1880. Különös
tekintettel a büntett miatt elítéltek személyi és társadalmi
viszonyaira. Irta *Dr. Jekelfalussy József.* Ára 20 kr.
-
- VI. A munkásbiztosítás kérdése. Irta *Ecseri Lajos.* Ára 30 kr.
-
- VII. Minimum és homestead. Irta *Láng Lajos.* Ára 30 kr.
-
- VIII. Az államgazdaság eszméje és a socialistikus finanszia
kezdetei. Irta *Kautz Gyula.* Ára 20 kr.
-
- IX. Az első magyar vasút története. Irta *Fényessy Adolf.*
Ára 80 kr.
-